

"Vaara YK:ssa"

Informaationsodan rintamalinjoja

"Vaara YK:ssa", hälyyttää helmikuun alussa *Time*- ja *Newsweek*-lehdissä julkaistu ilmoitus, jonka takana on SmithKline Corporation, kemian ja lääketeollisuuden suuryritys. Teksti täsmentää: "Lehdistön vapaudet ja taloudelliset vapaudet ovat hyökkäyksen kohteena YK:ssa. Kummankin puolustajien täytyy nyt yhtyä..." Teksti on pantu Georgetownin yliopiston professorin Allen Weinsteinin nimiin, mutta on kaukana tieteellisestä viileydestä. Ilmoituksessa uusi kansainvälinen talousjärjestys (UKTJ) luonnehditaan läntisen pääoman pakkosiirroksi "epävapaisiin" alikehittyneisiin maihin ja uusi kansainvälinen tiedotusjärjestys (UKTiJ) orwellilaiseksi tyranniaksi YK:n suojeluksessa. Toivo pannaan "taloudellisen vapauden puolustajiin presidentti Reaganin johdolla" sekä viime toukokuussa käynnistettyyn "vapaan lehdistön vastahyökkäykseen".

Vastahyökkäys mobilisoitiin niin ikään tieteellisen lipun alla: "Vapauden Äänet"-konferenssin isäntänä Talloiresissa Ranskan alpeilla oli Tufts-yliopiston Fletcher School of Law and Diplomacy, jonka rinnalla toisena järjestäjänä esiintyi World Press Freedom Committee (Miamiassa päämajaansa pitävä lännen yksityisten joukkotiedotuspiirien etujärjestö). Talloiresin

alustuksista¹ tiedemiesnimiä tai tieteellistä otetta ei löydy; kyseessä on harvinaisen suora poliittis-ideologinen toiminta tieteellisen arvovallan suojissa. (Esim. Fletcher Schoolin oma kansainvälisen oikeuden asiantuntija prof. Leo Gross on kertonut, ettei häntä konsultoitu Talloiresin julistusta valmisteltaessa.)

International Institute of Communications, Lontoosta käsin toimiva sähköisen viestinnän läntisiä intressejä ajava järjestö, on samoilla asioilla hienovaraisemmin, jopa "edistyksellisten" tunnusten alla. Niinpä IIC:n seuraava vuosikokous pidetään syyskuun alussa Finlandia-talolla Helsingissä, ja teemana on mm. "Viestinnän politiekonomia".

Kuten toisaalla on selostettu,² Talloiresin jälkihoitoon on osallistunut USA:n edustajainhuone ja itse presidentti Ronald Reagan. Mutta liikkeellä ei ole vain Yhdysvallat, vaan lännen oikeistopiirit laajemminkin. Iso-Britannian kabinetin jäsen on varoittanut Natoa luottamasta siihen, että lehdistön vapaus on itsestään selvyyttä, ja vaatii liittolaisia toimimaan yhdessä vapautta uhkaavien paineiden torjumiseksi.³

On siis käynnissä merkittävä kampanja, *lännen vastahyökkäys*

kansainvälisessä informaatiotosodassa. Tämän sodan edellinen vaihe oli *konsensuksen aika*, jonka dokumentteja ovat MacBride-komitean raportti⁴ sekä viestinnän kehitysohjelma, International Programme for the Development of Communication (IPDC). Tätä ennen taas oli koettu *kehitysmaiden ja sosialististen maiden avoin offensiivi*, se vaihe, jossa tunnukseksi nousi 'uusi kansainvälinen tiedotusjärjestys', UKTiJ.

Informaatiotosodan vaiheet tarjoavat runsaasti ainesta politiikan, talouden ja ideologian tutkimukselle (mukaan lukien tieteen hyväksikäyttö politiikassa). Tiedotustutkijat eivät toistaiseksi ole kovin syvällisesti reflektoineet tätä kehityskulkua, vaan tutkimus on etupäässä ollut tavalla tai toisella sellaista, jota on totuttu kutsumaan "hallinnolliseksi". Tiedotustutkimuksen linja tai rooli tiedonvälityksen kansainvälisellä kentällä on asia, jota sie-tää ja pitää pohtia siihen tapaan kuin Tapio Varis (Tarmo Malmbergin yllytyksestä) käsillä olevan lehden jäljempänä olevassa artikkelissa osoittaa. Oma tarkoitukseni tässä artikkelissa ei ole puuttua tutkimukseen, vaan tarkastelen kansainvälisen viestintäpolitiikan "reaalipintaa", rintamalinjoja.⁵

Perusasetelma syntyi maailmansotien välisenä aikana, kahden kehitystendenssin seurauksena.

Ensinnäkin *kansainvälinen yhteisö* kehkeytyi sellaiseksi 'perustuslain' ja käyttäytymissäntöjen sitomaksi järjestelmäksi, jollaisena sen tänään YK:n lipun alla tunnemme. Tosin YK perustettiin vasta toisen maailmansodan jälkeen, mutta sen idea ja sen kivijalkana oleva kansainvälisen oikeuden normisto on vanhempaa perua. Vaikka

Kansainliitto jäi 1930-luvulla päälle käyneen fasismin jalkoihin, oli merkittävää jo se periaate, että suvereenit valtiot sopivat mekanismeista kansainvälisen turvallisuuden takaamiseksi. Hyökkäyssodasta tuli kansainvälinen rikos, ja rauhanomaisen rinnakkaiselon leniniläiset periaatteet levisivät yleisesti tunnustetun kansainvälisen oikeuden piiriin.

Tämän kehityskulun itsestään selvänä osana oli periaate, että tiedonvälityksen tulee palvella kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden asiaa eikä missään tapauksessa asettua hyökkäyssodan välikappaleeksi. Kun natsi-Saksassa (ja sen liittolaismaissa, myös Suomessa) näin kuitenkin tapahtui, oli johdonmukaista, että sodan jälkeen toimitetussa Nürnbergin kansainvälisessä oikeudenkäynnissä tuomittiin useita syytettyjä mm. propagandan harjoittamisesta.

Jo Kansainliiton aikana 1936 tiedonvälitys oli oikeudellisesti korotettu osaksi kansainvälisen yhteisön turvallisuusjärjestelmää: sopimus yleisradiolähetysten käyttämisestä rauhan hyväksi velvoittaa sopimuspuolia "vastavuoroisesti kieltämään ja tarpeen vaatiessa viipymättä keskeyttämään kukin alueillaan kaikki sellaiset lähetykset, jotka sisältämällä tietoa, joiden epätarkkuus on tai pitäisi olla lähetyksestä vastaaville henkilöille tunnettua, ovat omiaan vahingoittamaan hyvää kansainvälistä sopua". Lisäksi tämä kansainvälinen yleissopimus, jonka Suomi 22 muun valtion tavoin on ratifioinut, mm. velvoittaa jokaisen sopimuspuolen asettamaan toistensa käyttöön sellaista tietoa, "joka edistää tämän maan kulttuurin ja elinolojen parempaa tunte-musta sekä lisää olennaista tietoa siitä, miten tämän suhteet

toisiin kansoihin ovat kehittyneet ja millaisen panoksen rauhan järjestämiseksi tämä on antanut".

ETYK:n päätösasiakirjassa sineaity tunnettu kytkentä kansainvälisestä turvallisuudesta tiedonvälitykseen (siten että nämä molemmat on asetettu toistensa palvelukseen) ei niinmuodoin ole muuta kuin vanhan periaatteen elvytys, tosin nyt ulotettuna koskemaan koko tiedonvälityksen kenttää eikä vain yleisradiotoimintaa. Myös kansainväliselle ohjelmavaihdolle vuoden 1936 yleissopimus antaa mielenkiintoisen perspektiivin: kyseessä ei olekaan hyvántahtoista kohteliaisuutta ilmentävä myöhäsyntyinen käytäntö, vaan kansainvälisen yhteisön rauhantahtoiseen peruspäyrkimykseen sidottu velvoite. Sama tiedonvälityksen ja kansainvälisen oikeuden välinen kytkentä on vahvistettu useissa YK:n, Unescon ja ITU:n päätöslauselmissa, joten voidaan todeta, että *tiedonvälitys on legitiimi osa kansainvälisen yhteisön säänneltyä toimintaa rauhan ja turvallisuuden takaamiseksi*. Tältä kannalta katsoen esimerkiksi ulkomailta suunnattujen radiolähe-tysten häirintä - sikäli kuin ne eivät palvele kansainvälisen ymmärtämyksen asiaa - on oikeudellisesti perusteltua. Vastaavasti sosialististen maiden "vapauttamiseen" tähtäävät USA:n radiolähe-tykset ovat ristiriidassa kansainvälisen oikeuden kanssa.

Tiedonvälityksen kytkentä kansainvälisen yhteisön oikeudellisiin kehyksiin ei ole pelkkä akateeminen, muodollisjuridinen kysymys, ei liioin pelkkä kansainvälispoliittinen ele. Asialla on myös ammatillinen puolensa: journalistien eettisissä säännöstöissä ja joukkotiedotuksen yhteiskunnallisia tehtäviä koskevassa 'viestintäfilosofiassa'. Vuosisa-

dan alkupuolella valistunut ammattiajattelu kaikkialla maailmassa - ei vähiten länsimaissa - asetti tiedonvälityksen ideaaliksi paitsi päyrkimyksen totuudellisuuteen ja objektiivisuuteen, myös velvoitteen palvella kansainvälisen rauhan ja ystävyuden asiaa. Yhdysvalloissa älymystö kokosi Rooseveltin kaudella Hutchins-komitean, joka kehitti "sosiaalisen vastuun lehdistöteorian" yksipuolisesti kaupallisia intressejä palvelevan "liberalistisen lehdistöteorian" vastapainoksi. Ammattiajattelulle ei ollut vierasta määritellä tiedonvälityksen tavoitteita eettisistä ja yleishumanitaarisista lähtökohdista.⁶

Tältä kannalta katsottuna joku Unescon joukkotiedotusjulistus vuodelta 1978 sekä MacBride-komitean suositukset vuodelta 1980 ovat enemmän vanhan kertausta - tai ylöslämmitystä - kuin uuden tuottamista. Missään tapauksessa 1970-luvulla esille nostettua ohjelmaa uudeksi kansainväliseksi tiedotusjärjestykseksi ei voi pitää radikaalina muuta kuin siinä mielessä, että siinä kehitysmaat sosialististen maiden tukemina vaativat kansainvälisen yhteisön yleisesti hyväksymien periaatteiden täytäntöönpanoa tiedonvälityksen alalla. Tunnuksina eivät ole enempi eikä vähempi kuin tasapuolisuus ja oikeudenmukaisuus - demokratisointi.

Kansainvälisen lain ja järjestyksen nimissä tapahtuva demokratisointi kieli peruskonfliktista: "vanhan järjestyksen" yksipuolisuus, epäoikeudenmukaisuus ja epädemokraattisuus ovat tässä maailmassa joidenkin edun mukaisia. Nämä "jotkut" ovat ennen muuta monikansallisia yrityksiä - uutistoimistoista aseteollisuuteen - joiden intressejä maailman-

talouden vanhat rakenteet paljolti palvelevat ja joiden puhemiehenä kansainvälisessä politiikassa esiintyvät keskeiset länsivallat USA:n johdolla.

Tässä kohtaamme toisen niistä kehitystendensseistä, joiden varaan kansainvälisen informaatio-sodan nykyinen perusasetelma on rakentunut. *Kansallisista rajoista riippumaton yritystoiminnan vapaus* muodostaa keskeisen kappaleen siinä vuosisatamme kehityshistorian luvussa, jonka nimeksi voisi panna "USA:n johtaman kapitalistisen maailmantalouden synty". Viimeistään 1930-luvulla *vapaa tiedon kulku* (free flow of information) oli opittu ymmärtämään elimelliseksi osaksi tuota maailmanlaajuisen yrittäjänvapauden oppia. Silloin uutistoimisto AP:n johtaja Kent Cooper vaati yhdysvaltalaisille uutistoimistoille vapaata pääsyä Brittiläisen Imperiumin suljettuun tiedonvälitysjärjestelmään. Perusteluna oli paitsi viestintäpolitiikka myös ja nimenomaan läntisen kapitalismin tulevaisuus.

Sitä mukaa kun läntinen maailmantalous on vakiintunut - ja yhä enemmän keskittynyt monikansallisten jättiyritysten piiriin - ovat länsimaat pyrkineet legitimoimaan kansainvälisessä yhteisössä tuota tiedonvälityksen vapauden periaatetta. Sitä on toistettu lukuisissa YK:n päätöslauselemissa, ja se on luettavissa myös Unescon peruskirjassa vuodelta 1945 - ei kuitenkaan irrallisena iskulauseena, vaan kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden tarkoitukselle alistettuna.⁷

Tunnetuin vetoamus rajoittamattoman viestinnän vapauden puolesta sisältyy 1948 YK:ssa hyväksytyyn Ihmisoikeuksien julistukseen, jonka 19. artikla kuuluu: "Jokai-

sella on oikeus mielipiteen- ja sananvapauteen; tähän sisältyy oikeus häiritsemättä pitää mielipiteensä sekä oikeus rajoista riippumatta hankkia, vastaanottaa ja levittää tietoja kaikkien tiedotusvälineiden kautta." Tätä ja muita free flow -henkisiä päätöslauselemissa on ahkerasti siteerattu lännen oikeistopiireissä, erityisesti sen jälkeen, kun "vapaa maailma" ryhmittyi kylmän sodan asemiin sosialistisia maita vastaan.

Näissä oloissa nimenomaan USA toi viestintäpolitiikan Unescon ehdottamalla maailmanlaajuisen viestintäjärjestelmän perustamista sekä maailmanjärjestön käyttämistä "kylmän sodan poliittisena instrumenttina" (kuten senaattori Benton kursailematta tuolloin asian ilmaisi). Näin suorasukainen poliittinen hyväksikäyttö kuitenkin herätti vastustusta jopa USA:n liittolaisissa. Britit torjuivat ehdotuksen Unescon kaltaista viestintäjärjestelmästä yrityksenä "tuputtaa maailma amerikkalaisilla ajatuksilla". Lontoon lehdet olivat huolissaan siitä, että "Yhdysvaltain jäärapäisyys vetää Unesco mukaan kylmään sotaan levittämällä läntistä, antikommunistista propagandaa synnyttää kriisin, joka voi tuhota koko järjestön".⁸

USA:n uho ei johtanut sanottaviin tuloksiin, Unescossa sen enempiä kuin YK:ssakaan. Maailmanjärjestöä ei liiemmin politisoitu kylmän sodan instrumentiksi eikä vapaan tiedonkulun periaatetta sen nimissä sanottavammin pyhitetty. Kansainvälisen yhteisön ylin pyrkimys rauhan ja turvallisuuden taakamiseksi - edellä puheena ollut ensimmäinen kehitystendenssi - painoi enemmän kuin USA:n uusimperialistisia, kylmän sodan henkisiä tavoitteita palveleva rajoit-

tamattoman vapauden oppi. Näin sitä enemmän, mitä aktiivisemmin Neuvostoliitto ja muut sosialistisen leirin maat osallistuivat kansainvälisen yhteisön toimintaan ja mitä useammat vastaitseenäistyneet kehitysmaat toivat sitoutumattoman panoksensa YK-järjestelmään. 1960-luvun lopulle mennessä kansainvälisen yhteisön voimasuhteissa oli tapahtunut ratkaiseva siirtymä läntisten suurvaltojen valta-asemasta sosialististen ja kehitysmaiden muodostaman enemmistön suuntaan.

Kansainvälinen oikeus ja politiikka seurasi siis yleisesti ottaen sitä kehitystendenssiä, joka merkitsee tiedonvälityksen asettamista kansainvälisen yhteisön elinetsijien - erityisesti rauhan ja turvallisuuden - palvelukseen. Toinen, paljolti tälle vastakkainen kehitystendenssi kohti rajoitusta piittaamatonta yrittämisen ja viestinnän vapautta oli tuomittu jäämään alakynteen, puolustuskanalle. Näin tapahtui ainakin doktriinien tasolla; sen sijaan reaalitodellisuuden puolella kehitys noudatti enemmän free flow -linjoja, kuten esim. Herbert Schillerin uusi teos myös aivan tuoreimpien tapahtumien osalta osoittaa.⁹ (Säädösten tasolla on syytä panna merkille, että ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen sananvapauseroartiklakin on vanhentunut sen jälkeen, kun ihmisoikeudet 1966 korotettiin kansainvälisen oikeuden tasolle täsmällä mielenpitoen- ja ilmaisunvapautta tietyillä velvoitteilla ja tietyillä vastuulla, mm. sotapropagandan kiellolla. Kansainvälisoikeudellisessa katsannossa viestinnän vapauden periaate on varsin suhteellinen käsite - onhan se alistettu rauhan ja turvallisuuden yleiselle intressille.¹⁰)

Tiedonvälityksen tehtävät ja luonne on viime vuosina vahvistettu useissa YK:n ja Unescon päätöslauselmissa; tunnetuin näistä on ns. joukkotiedotusjulistus. Myös ETYK:n päätösasiakirja on painava todistus samasta, vaikka sitä usein markkinoidaankin yksipuolisesti "human rights"-sopimuksena. Selvimmin tiedonvälityksen alisteisuus rauhan ja turvallisuuden periaatteille on ilmaistu sitoutumattomien maiden liikkeen piirissä, esim. sen viestintäneuvoston päätöslauselmassa vuodelta 1980, jossa korostetaan seuraavia periaatteita:¹¹

- a) Kansainvälisen oikeuden peruseriaatteet, etenkin kansojen itsemääräämisoikeus, valtioiden suvereeni tasa-arvoisuus sekä puuttumattomuus toisten valtioiden sisäisiin asioihin.
- b) Jokaisen kansakunnan oikeus kehittää oma, itsenäinen tiedotusjärjestelmä sekä suojella kansallista suvereniteettiaan ja kulttuurista identiteettiään etenkin sääntelemällä ylikansallisten yhtiöiden toimintoja.
- c) Ihmisten ja yksilöiden oikeus saada objektiivinen [kuva] todellisuudesta täsmällisen ja ymmärrettävän informaation avulla, samoin kuin oikeus ilmaista itseään vapaasti kulttuurin ja viestinnän eri keinoin.
- d) Jokaisen kansakunnan oikeus käyttää informaatiotaan tehdykseen tunnetuksi intressejään, pyrkimyksiään sekä poliittisia, moraalisia ja kulttuurisia arvojaan.
- e) Jokaisen kansakunnan oikeus ottaa sekä hallitusten välisellä

että epävirallisella tasolla osaa kansainväliseen informaatiotenvaihtoon suotuisissa oloissa, mikä tarkoittaa tasa-arvoisuutta, oikeutta ja keskinäistä hyötyä.

- f) Tiedotusprosessin lukuisten [osanottajien] vastuulla on auttaa [saavuttamaan] totuudenmukaisuus ja objektiivisuus sekä ne yhteiskunnalliset tavoitteet, joihin informaatiotoiminnat on suunnattu.

Nämä periaatteet on kehitelty YK:ssa ja Unescossa yksimielisesti tai laajalla enemmistöllä hyväksytyistä julistuksista ja päätöslauselmista. Niiden edustama viestintäfilosofia edustaa lähinnä porvarillista liberalismia - joko sitä varhaisempaa, edistyksellistä lajia tai myöhempää "sosiaalisen vastuun" versiota - eikä sitä voi asiallisesti pitää radikaalina. Tästä huolimatta sitä lännessä kavahdetaan, osittain siksi, että porvarillisia oppeja pluralismista yms. ei sittenkään haluta tunnustaa, osittain taas siksi, että informaatiotieto on samalla kamppailua politiikan ja talouden suunnasta.

Viestinnän vapauden puolesta puhuvat läntisen markkinatalouden intressit eivät ole toimeettomina seuranneet tätä kehityksen kulkua. Jo kylmän sodan aikana perustettiin kansainvälinen lehdistöinstituutti IPI vaalimaan lehdistön vapauden asiaa. 1970-luvulla sen rinnalle on noussut World Press Freedom Committee, USA:sta johdettu mobilisaatiojärjestö UKTiJ-liikettä vastaan. Nämä painostusjärjestöt - monikansallisten yritysten ja mainontapiirien tukemina - ovat saaneet monet läntiset hallituksetkin puhumaan sananvapaudesta ikään kuin ne eivät lainkaan tuntisi kansainvälisen yhteis-

Danger at the UN.

sön perussääntöjä (USA:n ja Iso-Britannian lisäksi ääri-liberalistiselle kannalle ovat viime aikoina asettuneet myös puolueettomat Sveitsi ja Ruotsi).

Kansainvälisessä informaatiotiedossa lännen etupiirit ovat 1970-luvulla turvautuneet lähinnä kahteen taktiikkaan. Ensiksi lähtien siitä, että hyökkäys on paras puolustus, on syytetty kehitysmaita ja sosialistisia maita sananvapauden rajoittamisesta ja valtiosensuurin edistämisestä. Nämä syytökset ovat valtaosaltaan olleet perusteettomia, mutta tehokkailla julkistamisen ja suostuttelun koneistoilla on saatu luoduksi laajalle levinnyt käsityskanta, että Unescossa puuhataan epäilyttäviä ja että kehitysmaat on jotenkin narrattu Neuvostoliiton kavalaan kelkkaan. Taktiikka on purrut sikäli, että Unesco ja UKTiJ ovat tulleet kiistanalaisiksi kohteiksi. Mutta kehityksen kulkua kohti kansainvälisten suhteiden demokratisoitumista ei tämä lännen kampanja ole kyennyt pysäyttämään: Unescon joukkotiedotusjulistus ja MacBride-komitean raportti ovat tuoreita dokumentteja siitä, että kansainvälinen yhteisö on ainakin muodollisesti yksimielinen tiedonvälityksen asettamisesta rauhan,

demokratian ja yhteiskunnallisen edistyneen palvelukseen. Tosin erityisesti Iso-Britanniassa ja USA:ssa voimistunut alussa lainattu mielipide, joka vaatii tiedonvälityksen kertakaikkista erottamista kansainvälisen yhteisön normeista eli irtisanoutumista kansainvälisestä laista ja järjestyksestä tällä alueella.

Toinen lännessä omaksuttu taktiikka on hienostuneempi: kehitysmaiden vaatimukset yksisuuntaisten viestintävirtojen tasapainottamiseksi "ymmärretään" ja näille maille tarjotaan "apua" viestinnän ns. infrastruktuurien rakentamiseksi. Pyrkimys ei ole aivan niin epäitsekäs kuin ensi näkemältä luulisi. Avustus näet annettaisiin lähinnä läntisenä teknologiana, mikä vain lisäisi monikansallisten yritysten markkina-aluetta, ja tähän liittyvä tiedon siirto teollisuusmaista kolmanteen maailmaan olisi osaltaan vahvistamassa niitä uskolonialistisia riippuvuussuhteita, joista uuden tiedotusjärjestyksen nimissä juuri pyritään irrottautumaan. Sitä paitsi lännen avustusohjelmalla on avoimesti poliittinen tarkoituksensa: teknisen yhteistyön pitäisi eliminoida lännen vastainen radikalismi kolmannelta maailmalta. Kyseessä on klassinen yritys ostaa ajatuksia, "vaihtaa ideologia yhteistyöhön".¹²

Mutta tämäkään taktiikka ei ole tuottanut sanottavaa tulosta. Kehitysmaat ovat kyllä toivottaneet läntisen avustuksen tervehdelleeksi, mutta kieltäytyneet liittämästä siihen mitään muita ehtoja kuin ne kansainvälisen yhteisön yleiset periaatteet, joille vaatimukset uudesta tiedotusjärjestyksestä on perustettu. Yritys kääntää huomio pois tiedonvälityksen sisällöstä ja sille

asetettavista normatiivisista velvoitteista ja keskittyä pelkästään "tekniseen" kehitysyhteistyöhön on siten epäonnistunut, ja länsi seisoo nyt hieman nolona toisessa kädessään lupaukset kehitysmaiden auttamisesta ja toisessa kolmannen maailman maiden syytökset "viestintäimperialismin" ylläpitämisestä. Erityisen kiusallisesa asemassa on USA, jonka aloitteesta Unescon perustettiin erityinen tiedonvälityksen kehitysohjelma (IPDC). "Viestinnän Marshall-apuna" Tiikkeelle lähtenyt hanke, josta piti tulla Maailmanpankin ja muiden läntisten rahalaitosten kylkiäinen, päättyi kansainvälisen yhteisön demokraattisesti valvomaksi kehitysohjelmaksi, jonka tarkoituksena on palvella uuden tiedotusjärjestyksen voimaansaatamista.

Konsensuksen aikana käyty henkien taistelu on siis johtanut siihen, että yleisesti ottaen kehitysmaita ei ole "kooptoitu" lännen yhteistyökumppaneiksi, vaan päinvastoin länsivallat ovat joutuneet tavallaan panttivangeiksi. Tämä tilanne valkeni viimeistään Unescon yleiskokouksessa Belgradissa syksyllä 1980, kun IPDC perustettiin elimelliseksi osaksi laajempaa hanketta, joka tähtää viestinnän rakenteiden ja sisällön demokratisointiin kansainvälisen oikeuden puitteissa.

Ei siis ihme, että kiukku nousi pintaan siellä, missä UKTiJ nähdään uhkana. Tilannetta on kärjistänyt se lännen kannalta kiusallinen seikka, että kehitysmaiden ja sosialististen maiden rintama ei juuri ole repeillyt, pikemminkin UKTiJ:stä on tullut kouluesimerkki siitä, että nämä ovat "luonnollisia liittolaisia". Reaganin valtaantulo sai lopulta maljan vuotamaan yli.

Siitä, että myös diplomatian tasolla ollaan siirtymässä konsensuksesta konfrontaatioon, on oireena joulukuussa YK:n yleiskokouksessa toimitettu äänestys. Tiedonvälitystä koskeva päätöslauselma, jossa mm. vahvistettiin kokonaisvaltainen lähestymistapa UKTiJ:hin, hyväksyttiin nyt äänestyksen jälkeen, vaikka vastaavat "informaatioresoluutiot" on joka vuosi sitten 1971:n hyväksytyt konsensusella. Puolesta äänesti 147 valtiota (myös Suomi), vastaan oli vain kaksi: USA ja Israel.¹³

Toisaalta perusasetelma ei ole muuttunut. Aikaisempi konsensus oli paljolti illuusio, eikä länsivaltojen strategia ole koskaan ollut antaumuksellisesti kehitysmaiden puolella (sosialististen maiden tukemisesta puhumattakaan) - niitä myötäiltiin vastahakoisesti. Tältä kannalta siirtyminen Andrew Youngin kaudesta Jean Kirkpatrickin kauteen on jotenkin rehellisyyttä ilmaisevaa. Sitäpaitsi kansainvälisen oikeuden yleiset periaatteet ovat yhä voimassa, ja vaikka USA:n rimpailu merioikeuskonferenssissa on pysäyttänyt edistyksen, ei takaperin ole menty - ainakaan vielä - mutta tilanne on vakava.

Kampanja UKTiJ:tä vastaan on samalla kampanja YK:ta ja koko kansainvälisen yhteisön perusteita vastaan, ei vähiten rauhanomaisen rinnakkaiselon periaatetta vastaan.

Miten tiedotustutkijat tähän vastannevat?

Viitteet

¹Ks. *Voices of Freedom*. Working Papers. Medford, Fletcher School of Law and Diplomacy, Tufts University/ World Press Freedom Committee, 1981.

²Ks. NORDENSTRENG, Kaarle. Informaatiosodan opetuksia. *Sanomalehtimies* 22/81 (9.11.1981).

³Ks. HURD, Douglas. Freedom of the Press and the Threat of State Interventionism. *Nato Review*, December 1981, s. 10.

⁴*Many Voices, One World. Communication and Society Today and Tomorrow*. Report by the International Commission for the Study of Communication Problems. London/New York/Paris, Kogan Page/Unipub/Unesco, 1980.

⁵Tällainen tarkastelu sisältyy myös lähiaikoina julkaistavaan kirjaan NORDENSTRENG, Kaarle. *The Mass Media Declaration of Unesco*. Norwood, N.J., Ablex, 1982.

⁶'Idealistisesta' ajattelutavasta ja tutkimusperinteestä sekä Hutchins-komiteasta ks. esim. HELLMAN, Heikki. Ajatusten Marshall-suunnitelma. Katsaus 'kansainvälisen viestinnän' tutkimuksen kehityspiirteisiin ja sosiaalitekniikka-soitumiseen. *Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos, Julkaisuja*, Sarja B:4. Tampere, 1981, s. 36-51.

⁷Paljastava katsaus free flow -opin syntyhistoriaan ks. SCHILLER, Herbert I. Genesis of the Free Flow of Information Principles: The Imposition of Communications Domination. *Instant Research on Peace and Violence*, 5 (2), 1975, s. 75-86. (Julkaistu myös teoksessa SCHILLER, H.I. *Communication and Cultural Domination*. White Plains, N.Y., International Arts and Sciences Press, 1976, s. 24-45.)

⁸Lausuntoa lainaa NEHAN, Joseph. Unesco and the U.S.: Action and Reaction. *Journal of Communication*, 31 (4), Autumn 1981, s. 160. - Artikkelivalottaa laajemminkin USA:n aktiivisuutta Unescossa kylmän sodan aikana.

⁹Ks. SCHILLER, H.I. *Who Knows: Information in the Age of the Fortune 500*. Norwood, N.J., Ablex, 1981.

¹⁰Ks. tarkemmin Tiedonvälitys rauhan ja kansainvälisen yhteisymmärryksen palveluksessa. *Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos, Opetusmoniste* N:o 31. Tampere, 1979.

¹¹Fourth Meeting of the International Coordinating Council for Information of the Nonaligned Countries, Bagdad, June 5-7, 1980. Special Resolution on the New International Information Order, from Part I. - Päätöslauselma on julkaistu mm. teoksessa HAMELINK, Cees (ed.). *Communication in the Eighties. A Reader on the "MacBride Report"*. Rome, IDOC International, 1980, s. 31-32.

¹²RIGHTER, Rosemary. Lessons from Belgrade... The Bankruptcy of Consensus. Teoksessa *Voices of Freedom*, op.cit., s. 20.

¹³Päätöslauselma No. 36/169 B, 16.12.1981.